

ЗА ЕДНА ТЕНДЕНЦИЯ В СЛОВОРЕДА В ЧАСТНИТЕ ВЪПРОСИ В СЪВРЕМЕННИЯ БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

ИВАН ДЕРЖАНСКИ

ИНСТИТУТ ПО МАТЕМАТИКА И ИНФОРМАТИКА

ПРИ БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

iad58g@gmail.com

Словоредът в частновъпросителните изречения в българския език в значителна степен се определя от информационната структура на изречението, при което *к*-думата най-често заема позицията непосредствено преди глагола, а подлогът се разполага след глагола. През последните години по наблюдения на автора се увеличава честотата на частните въпроси, в които подлогът предхожда глагола, както е обикновено в съобщителните изречения. Ако това е така, то може да се дължи на растящото влияние на английския език, в който в частните въпроси като правило има инверсия на спомагателния глагол, но главният запазва мястото си след подлога.

Беше проведено изследване върху работен корпус от 138 хиляди частновъпросителни изречения с начална адвербиална *к*-дума *защо, как, кога (докога, откога) и къде (докъде, закъде, накъде, откъде)*, извлечени от оригинални български и преводни предимно художествени текстове. Материалът показва забележима корелация между езика на източника при преводните текстове и честотата на инверсията в частните въпроси: тя се оказва най-честа в преводите от румънски и значително по-рядка – в преводите от турски, а оригиналните български текстове заемат средно положение. В преводите от английски, които преобладават количествено в корпуса, се забелязва нарастване във времето на честотата на въпросите без инверсия. Това подкрепя изказаната хипотеза за влияние на английския език върху българския по отношение на словореда в частновъпросителните изречения.

Ключови думи: български език, словоред, въпросителни изречения

ON A TENDENCY IN THE WORD ORDER OF CONTENT QUESTIONS IN CONTEMPORARY BULGARIAN

IVAN DERZHANSKI

INSTITUTE OF MATHEMATICS AND INFORMATICS

BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES

iad58g@gmail.com

The word order in content questions in Bulgarian is largely determined by the information structure of the sentence, whereby the *wh*-word most commonly assumes the position immediately preceding the verb and the subject is located after the verb. In re-

cent years the author believes to have observed a growth in the frequency of content questions in which the subject precedes the verb, as is usual in declarative sentences. If this is the case, it may be due to the waxing influence of English, where an auxiliary verb usually precedes the subject in content questions (inversion), but the main verb retains its place after the subject.

A study was conducted on a provisional corpus of 138 thousand content questions beginning with an initial adverbial *wh*-word *защо* ‘why’, *как* ‘how’, *кога* ‘when’ (*докога* ‘until when’, *откога* ‘since when’) or *къде* ‘where’ (*докъде* ‘up to where’, *закъде* ‘due where’, *накъде* ‘whither’, *откъде* ‘whence’) extracted from original Bulgarian as well as translated texts, mostly fiction. The material shows a tangible correlation between the source language of the translated texts and the frequency of inversion in content questions: it is most common in translations from Romanian and much rarer in translations from Turkish, with the original Bulgarian texts occupying a middle position. In the translations from English, which prevail in the corpus in terms of number, the frequency of questions without inversion increases over time. This supports the hypothesis about the influence of English on Bulgarian with respect to the word order in content questions.

Keywords: Bulgarian, interrogative sentences, word order

1. Увод

Известно е, че в българския език редът на конституентите в изречението се обуславя от взаимодействието на синтактични принципи и комуникативни фактори. В частност във въпросителните изречения с пълнозначна *к*-дума тя най-често заема позицията непосредствено преди глагола, а подлогът се разполага след глагола (Попов/Роров 1983: 58–59). Според К. Рудин, която моделира строежа на българското изречение изобщо като (1),

(1) [Topic] [C⁰] [Focus] [clitics+V] [X*] (Rudin 1990/1991: 433),

това означава, че *к*-думата е в позиция Focus, а понеже друг фокусиран конституент не се полага, подлогът като правило остава сред X*:

[...] no focus is possible in a clause with an interrogative or relative *wh*-word or the conjunction *kato* ‘as’:

- (15) (a) А тој какво прави?
and he what does
‘And as for him, what does he do?’
(b) *А какво тој прави. (Rudin 1990/1991: 435)

В действителност изречения със строежа на нейното (15b) се срещат, макар и много рядко:

- (2) *Какво той да прави?* (Любен Каравелов, „Хаджи Ничо“)
(3) *Какво той помнеше от своя кратък, четиригодишен брачен живот?* (Свобода Бъчварова, „Гонитбата“)
(4) *А какво той самият иска... в дадения момент?* (Анатолий Алексин, „Действащи лица и изпълнители“, пр. от руски Яню Стоевски)

Впрочем (3) е дословен превод, а руският оригинал (4) звучи напълно естествено:

(5) *А чего он сам хочет... в данный момент?*

През последните години по наблюдения на автора в узуса се увеличава честотата на частните въпроси, в които подлогът предхожда глагола, както е обикновено в съобщителните изречения. Ако това е така, то може да се дължи на растящото влияние на английския език, където в частните въпроси като правило има инверсия на спомагателния глагол, но главният глагол запазва мястото си след подлога.

За проверка на тази хипотеза беше съставен работен корпус от частно-въпросителни изречения, извлечени от оригинални български и преводни текстове, предимно художествени, с начална адвербиална *к-дума* *защо, как* (отделно броим *как така/тъй*), *кога* (*докога, откога*) и *къде* (*докъде, закъде, накъде, откъде* – отделно разглеждаме *откъде накъде*). От тях бяха избрани съдържащите подлог и възможност за инверсия, 28 712 на брой. От последното ограничение следва, между другото, че в сметките не влязоха 18 888 примера с глагол *съм* (*бъда*) и *к-дума*, явяваща се част от предиката, което прави инверсията безалтернативна (6–8), или елиптична, при което инверсията е невъзможна (9).

- (6) *Докога ви е договорът?* (Алберт Пиньол, „Хладна кожа“, пр. от каталонски Мая Генова)
- (7) *Как е днес алъш-веришът?* (Свобода Бъчварова, „Приключенията на Фильо и Макензен“)
- (8) *Къде в такъв случай беше Бил?* (Агата Кристи, „Седемте циферблата“, пр. от английски Венелин Мечков)
- (9) *[Милиони хора са здрави!] Защо тъкмо този човек да не е?* (Ерих М. Ремарк, „Трима другари“, пр. от немски Недялка Попова)

Не бяха включвани и изречения с предикатни подлози – те също принципно не допускат инверсия.

- (10) *Защо беше нужно да си го представям?* (Богомил Райнов, „Людмила – мечти и дела“)

Разпределяме изреченията между шест структурни модела:

- (11) QVS: *Как е паднало това писмо в Стефчови ръце?* (Иван Вазов, „Под игото“)
- QSV: *Как папата бе дал развод на френския крал Филип?* (Фани Попова-Мутафова, „Солунският чудотворец“)
- QVXS: *Как се яде тъй мечка?* (Калина Малина, „Симовата чета“)

QSXV: *Как преподобният ни отец тъкмо сега се сети да търси листчето?* (Мариана Тинчева-Еклесия, „Сън срещу събота“)

QXVS: *Как в черквата ще остане дявол?* (Емилиян Станев, „Анти-христ“)

QXSV: *Как в един ден само целият му живот се промени!* (Георги Караславов, „Снаха“)

където Q е *к*-думата, S е подлогът, V е глаголът (заедно с отнасящите се към него местоименни клитики и частици), а X е произволен евентуален друг конституент (или други конституенти), предхождащи подлога или глагола – следващите след глагола и подлога се пренебрегват.

От таблица 1 виждаме, че 60% от всички примери имат строеж QVS, други 30% – строеж QSV. В останалите 10% мястото на X е между V и S два пъти по-често, отколкото веднага след Q; в последния случай броят примери с инверсия (V пред S) и без инверсия (S пред V) почти се изравнява.

Таблица 1. Брой примери от всеки модел в корпуса

	модел	честота	модел	честота
	с инверсия		без инверсия	
без X	QVS	17172	QSV	8509
X между V и S	QVXS	1315	QSXV	768
X преди V и S	QXVS	488	QXSV	460
общо		18975		9737

За да не се делят прекалено фино и без това най-малобройните модели, ако има други конституенти както преди подлога и глагола, така и между тях, последните се игнорират; иначе казано, QXVXS се приравнява към QXVS, а QXSXV – към QXSV. Впрочем оттук нататък ще става дума само за взаимното разположение на V и S.

Най-зле представената в корпуса *к*-дума е *закъде* – само 16 примера. Най-добре са илюстрирани *защо* и *как* – съответно 10 198 и 10 665 пъти.

Различните *к*-думи се съпровождат от инверсия с различна честота. Ето няколко симптоматични примера:

- (12) а. *Кога ще си дойде татко?* (Нора Робъртс, „Синя далия“, пр. от английски Валентина Атанасова)
 б. *Как така татко ще си дойде?* (Паринуш Сании, „Моята орис“, пр. от персийски Людмила Янева)
- (13) а. *Как не се сетих аз за това?* (Том Кланси, „Кардинала от Кремъл“, пр. от английски Владимир Гъзов)

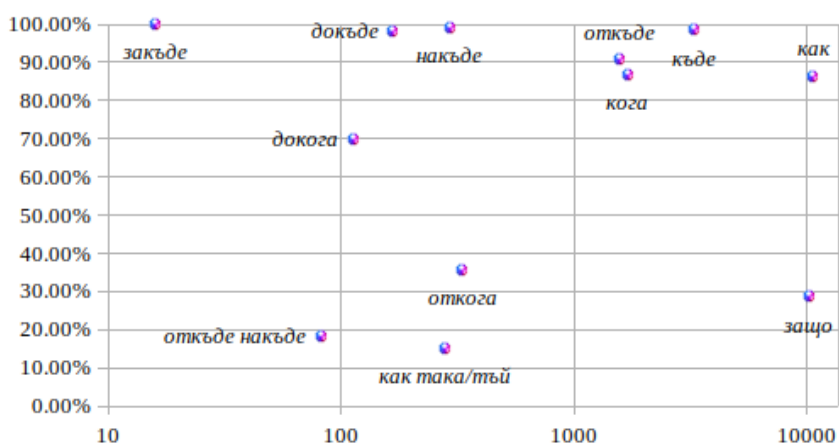
- в. *Защо аз не се сетих за това?* (Стивън Ериксън, „Ловци на кости“, пр. от английски Валерий Русинов)
- (14) а. *Откога са тук тези хора?* (Карл Май, „Коледа“, пр. от немски Веселин Радков)
- в. *Защо тези хора са тук?...* (Марко Семов, „И за Америка като за Америка“)

От таблица 2 може да се види относителният дял на инверсията заедно с броя примери с нея и без нея за всяка *к-дума*.

Таблица 2. Дял на примерите с инверсия според *к-думата*

<i>к-дума</i>	% V<S	V<S	S<V	общо	<i>к-дума</i>	% V<S	V<S	S<V	общо
<i>закъде</i>	100,00%	16	0	16	<i>докога</i>	69,91%	79	33	112
<i>накъде</i>	98,98%	290	3	293	<i>откога</i>	35,63%	119	215	334
<i>къде</i>	98,36%	3231	54	3285	<i>защо</i>	28,54%	2911	7287	10198
<i>докъде</i>	98,21%	165	3	168	<i>откъде</i>	18,29%	15	67	82
<i>откъде</i>	90,62%	1429	148	1577	<i>накъде</i>				
<i>кога</i>	86,88%	1477	223	1700	<i>как така,</i>	15,25%	43	239	282
<i>как</i>	86,26%	9200	1465	10665	<i>как тъй</i>				

Същата информация е онагледена на фигура 1, където всяка *к-дума* е представена като точка с абсциса, отговаряща на общия брой примери (скалата е логаритмична), и ордината, показваща относителния дял на примерите с инверсия.

Фигура 1. Брой примери и дял на съдържащите инверсия според *к-думата*

Вижда се, че честотата, с която отделните *к*-думи се съпровождат от инверсия, е в отчетлива връзка със семантиката им. Тя е съществено по-ниска от средната (66,09%) при наречието за причина *защо*, семантично близките му изрази *как така/тъй* и *откъде накъде*, както и *откога*, което освен основното си темпорално значение често има иронично значение и тогава има отрицателна пресупозиция, отличаваща го от сродните *кога* и *докога*; ср. (15a), от една страна, и (15b) и (16–17), от друга:

- (15) а. *Откога е празна къщата?* (Агата Кристи, „Светилникът“, пр. от английски Юлия Бучкова-Малеева)
б. *Откога захарта е горчива?* (Карл Май, „Отшелника“, пр. от немски Любомир Спасов)
- (16) *Откога негово преосвещенство се занимава с търговски дела?* (Вера Мутафчиева, „Летопис на смутното време“)
- (17) *Откога Шир Хан води Глутницата?* (Ръдиард Киплинг, „Книга за джунглата“, превод на български Цветан Стоянов)

Тази употреба обикновено не се споменава в официалните тълковни речници (срв. РБЕ/РВЕ 1977–, s. v. *откога*), а може би би трябвало; в английския Уикиречник аналогичното значение на съответния израз е отбелязано (Wiktionary, s. v. *since when*).

Освен *к*-думата има и други фактори, които правят инверсията повече или по-малко вероятна (преходността на глагола, фокусирането на един или друг конституент, илокутивната сила на въпроса и т.п.). Нямаме обаче априорна причина да предполагаме, че тези фактори не са равномерно разпределени по текстове с различен произход или от различни периоди.

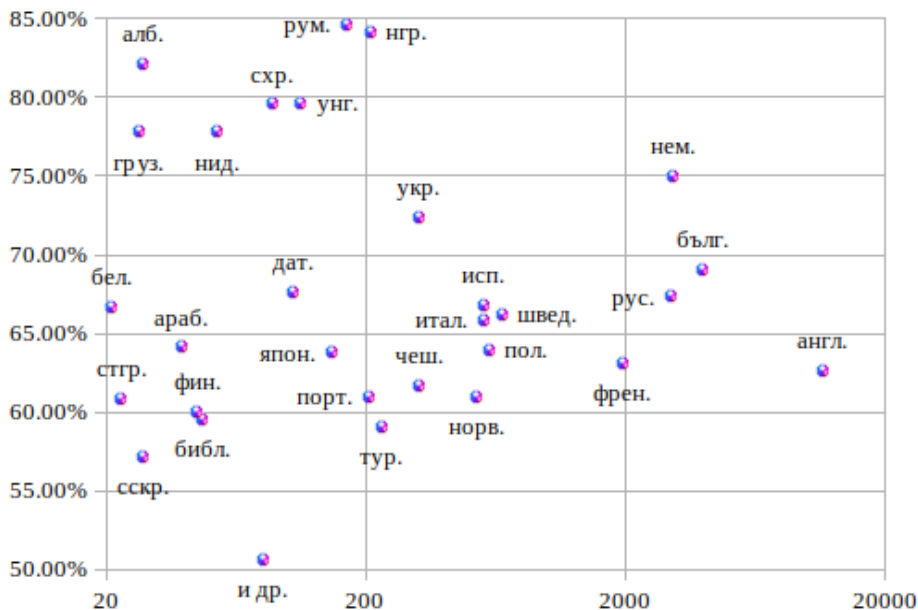
2. Зависимост на честотата на инверсията от езика на оригинала

Има ли зависимост между честотата на инверсията в частните въпроси в един български текст и това, дали текстът е оригинален, или преводен (и от какъв език)?

Фигура 2 илюстрира утвърдителния отговор на този въпрос. Всяка точка представлява един език (с две изключения, за които ще стане дума по-долу); абсцисата показва колко примера има в текстове с източник на този език (и тук скалата е логаритмична), а ординатата – относителния дял на примерите с инверсия.

Означението „библ.“ обединява библейския еврейски и арамейския (Старият завет). Впрочем в арамейската част има само един въпрос от разглеждания вид:

- (18) *Защо да се допуска да расте злото във вреда на царете?*
(1 Езра 4:22)

Фигура 2. Брой примери и дял на инверсията според езика на източника

От преводи от английски има 11494 примера, от оригинални български текстове – 3982, от преводи от белоруски – само 21. Няколко езика, в преводите от всеки от които има по-малко от 20 примера, са обединени в рубриката „и др.“: латински (17), каталонски (16), персийски (15), словашки (12), арменски (10), китайски (8) и ранен новобългарски (3). От последния назван е преведена на съвременен български език (от Йордан Иванов) „История славянобългарска“ на Паисий Хилендарски, а примерите са еднотипните (19а–с):

- (19) а. *Защо бил знаменит Симеон Лабас?*
 б. *Защо бил знаменит Йоан-Калиман?*
 с. *Защо бил знаменит цар Александър?*

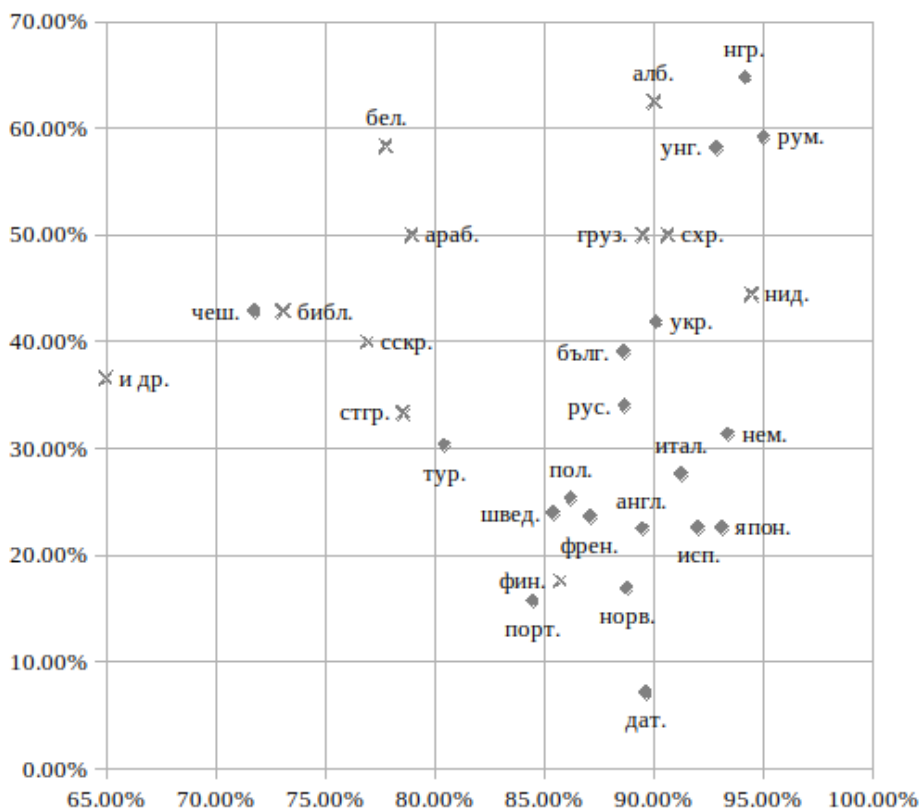
Впрочем в оригинала те не са толкова еднотипни, а словоредът им е чужд на съвременния език (19'); съвременният словоред обаче се среща и у Паисий (20):

- (19') а. *Чесо ради цар Симеон Лабас знаменит бил?*
 б. *Пчото знаменит бил цар Йоан Калиман?*
 с. *Пчото цар Александър знаменит бил?*
- (20) *Пчесому бил знаменит Константин Шишман?*

В преводите от тези „малки“ езици е най-нисък – едва 50,62% – и дялът на примерите с инверсия. Най-висок е в преводите от румънски – 84,62%.

Интересно е, че другите балкански езици (новогръцки, албански и сърбохърватски) са заедно с него в най-горната част на графиката. Съответната стойност за оригиналните български текстове е 69,04%, малко по-висока от средната (66,09%), до която се доближават най-много преводите от шведски (66,22%). В преводите от френски и английски обаче честотата на инверсията е по-ниска от средната.

Ако все пак разделим примерите с *к*-думи, при които очакваме висока инверсия (*как, кога и докога, къде* и производните му), от тези, при които очакваме ниска (*защо, как така/тъй, откога и откъде накъде*), ще видим, че неравномерността в честотата на инверсията (със средна стойност 89,17% за първата и 28,34% за втората група) при тях е различна. На фигура 3 на тези две групи *к*-думи отговарят съответно хоризонталната и вертикалната ос.

Фигура 3. Честота на инверсията при *к*-дума от първата и от втората група

Интересно е как на тази схема се групират в една област относително малките дялове – езиците, от които са преведени по-малко от 100 примера

(означени с кръстчета вместо с ромбчета). Между тях финският е единственият, в преводите от който инверсията е по-рядка от средната в изречения с *к*-думи от втората група (17,65%: 3 примера с инверсия и 14 без инверсия). Материалът не стига за категорични изводи, но е възможно една от причините за това да е словоредът в езика източник, в който *к*-думата в начална контрастна позиция предхожда топика (Karttunen, Kay 1985: 284). Да сравним един пример (21a) с оригинала (21b), а след това да направим същото с превод от език с друга структура (22):

(21) а. *Защо тези селяни не се пазариха?* (QSV) (Мика Валтари, „Турмс Безсмъртният“, пр. от фински Боряна Пелинен)

б. *Miksi hän ei tingi?* ‘Защо той не се пазари?’ (също)

(22) а. *Защо нямаха тези деца със себе си някой опитен възрастен, който да ги направлява!* (QVS) (Жул Верн, „Две години ваканция“, пр. от френски Борис Миндов)

б. *Pourquoi leur manquait-il, à ces enfants, quelque homme pratique qui les eût guidés!* ‘Защо им липсваше на тези деца някой човек опитен [...]’ (QVXS)

Близостта на преводите от арабски, санскрит, старогръцки, еврейски и „и др.“ (където влизат между другото няколко класически латински и старокитайски текста) вероятно се обяснява със стилистични причини.

(23) *Как Аллах ще съживи това след смъртта му?* (Коран 2:259)

(24) *Как те постъпват и как над трите свойства преминават?* (Вяса, „Шримад Бхагавадгита упанишада“, пр. от санскрит Колчо Ковачев, Р. Каушик)

(25) *Как всичко се променя, преминавайки от едно в друго [...]* (Марк Аврелий, „Към себе си“, пр. от старогръцки Богдан Богданов)

(26) *Как вие казвате: „ние сме люде храбри и силни за война“?* (Иеремия 48:14)

(27) *Накъде пък сега той ще се насочи?* (Еразъм Ротердамски, „Възхвала на Глупостта“, пр. от латински Александър Милев)

(28) *Откъде аз знам началото на всички неща?* (Лао дзъ, „Дао дъ дзин“, пр. от старокитайски Ленин Димитров)

Малко неочаквано е, че близо до тези езици се оказва чешкият – единствен от „големите“ езици с подчертано ниска честота на инверсията в изречения с *к*-думи от първата група. Това не се дължи на присъствието на словашкия в „и др.“ (то е прекалено символично, за да може да има значение), а на многото заглавия на глави от книги с начална дума *Как* и без инверсия:

- (29) *Как Бирлибан обядва* (Едуард Петишка, „Бирлибан“, пр. от чешки Григор Ленков)
- (30) *Как шарената крава се отели* (Ярослав Хашек, „Летопис на едно почтено семейство“, пр. от чешки Светомир Иванчев, Стефан Бошнаков, Василена Мирчева)
- (31) *Как магьосникът лежал в затвора* (Карел Чапек, „Голяма котешка приказка“, пр. от чешки Мария Бязова-Войтова)
- (32) *Как Циписек служеше при генерала* (Вацлав Чтвъртек, „Румцайс“, пр. от чешки Соня Каникова)

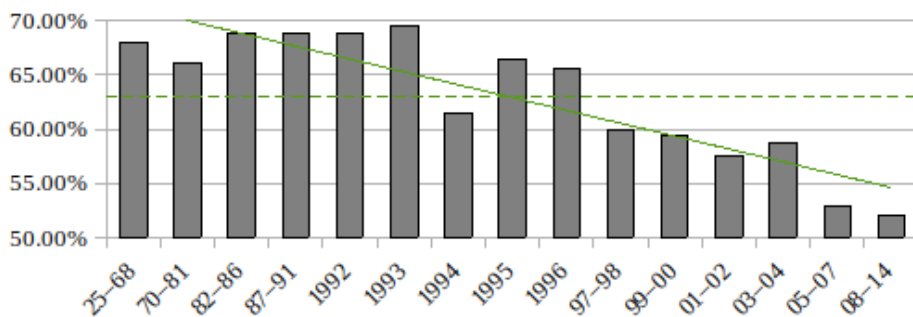
В преводите от четирите споменати по-горе балкански езика (новогръцки, румънски, албански и сърбохърватски) инверсията има висока честота и с двете групи *к*-думи; същото се отнася за унгарския и грузинския – два езика с предположен фокус. Инверсията в изречения с *к*-думи от втората група е най-честа (64,79%) и най-рядка (7,14%) в преводите съответно от новогръцки и от датски. Виждаме също, че съществената разлика между преводите от английски и оригиналните български текстове е точно в тези изречения.

3. Честота на инверсията в преводите от английски

40% от намерените примери са в преводи от английски език. Дали в тези текстове може да се говори за нарастване във времето на честотата на въпросите без инверсия?

Най-старият превод от английски в корпуса е романът на Едгар Бъроуз „Тарзан. Храненикът на маймуната“ (Симеон Андреев, 1925 г.). Най-новият е „Бриджет Джоунс: Луда по онова момче“ от Хелън Филдинг (Надя Баева, 2014 г.). На диаграмата на фиг. 3 годините са групирани в периоди, през всеки от които са излезли преводи, съдържащи от 589 до 964 примера в изследвания материал. Височината на всяка ивица е пропорционална на честотата на инверсията, която намалява с времето, макар и немонотонно – това се вижда и с просто око, и от изобразената линия на тенденцията.

Далеч най-много примери се намират в преводите на Валерий Русинов

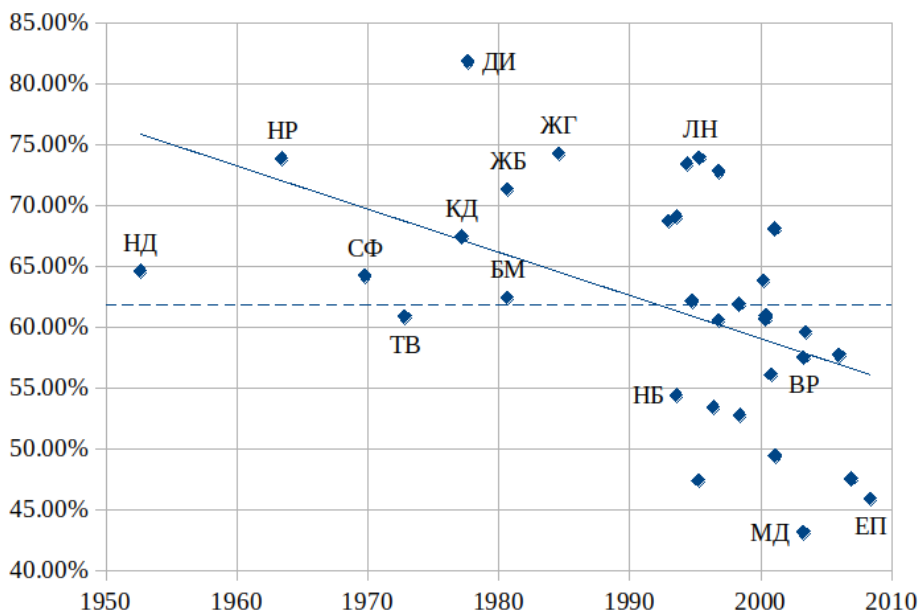

Фигура 4. Дял на инверсията в преводите от английски във времето

(741; следват го Мариана Димитрова с 267 и Владимир Германов с 223). На диаграмата на фиг. 4 всеки от 33-мата най-продуктивни преводачи е представен с точка, абсцисата на която отговаря на средното аритметично от годините на публикуването им, а ординатата – на общата честота на инверсията в тях. Например споменатата по-горе Н. Баева е превела още и „Отнесени от вихъра“ от Маргарет Мичъл (излязла през 1986 г.); от тази книга има 75 примера, от по-новата – 28, общо 56 с инверсия и 47 без инверсия, затова точката на тази преводачка е с координати

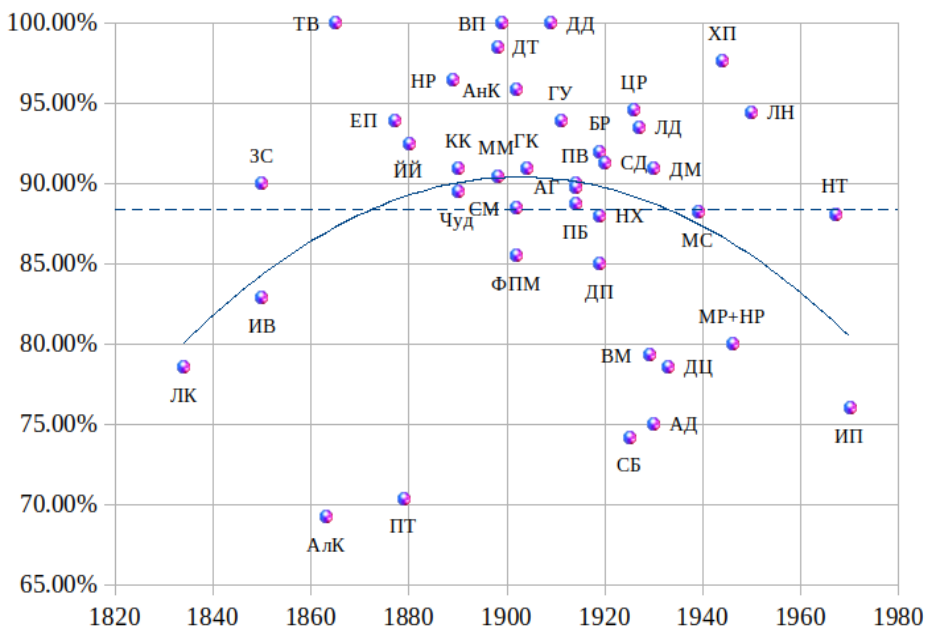
$$\left(\frac{75 \cdot 1986 + 28 \cdot 2014}{75 + 28}; \frac{56}{56 + 47} \right) = (1993,6117; 54,37\%).$$

С инициали са отбелязани по-ранните преводачи (Нели Доспевска, Невяна Розева, Сидер Флорин, Тодор Вълчев, Кръстан Дянков, Димитри Иванов, Борис Миндов, Жени Божилова, Жечка Георгиева), както и петима от по-новите (Любомир Николов, Мариана Димитрова и Евелина Пенева – най-високата точка в дясната част на диаграмата, най-ниската и най-дясната, – Надя Баева и Валерий Русинов).

Фигура 5. Дял на инверсията у преводачите от английски във времето

И тук също се вижда каква е тенденцията: с едно изключение (Тодор Вълчев) всички преводачи, при които честотата на инверсията е по-ниска от средната (пунктирната линия на диаграмата), са работили основно след 1990 г.; през този период обаче те са мнозинство (15 от 24).

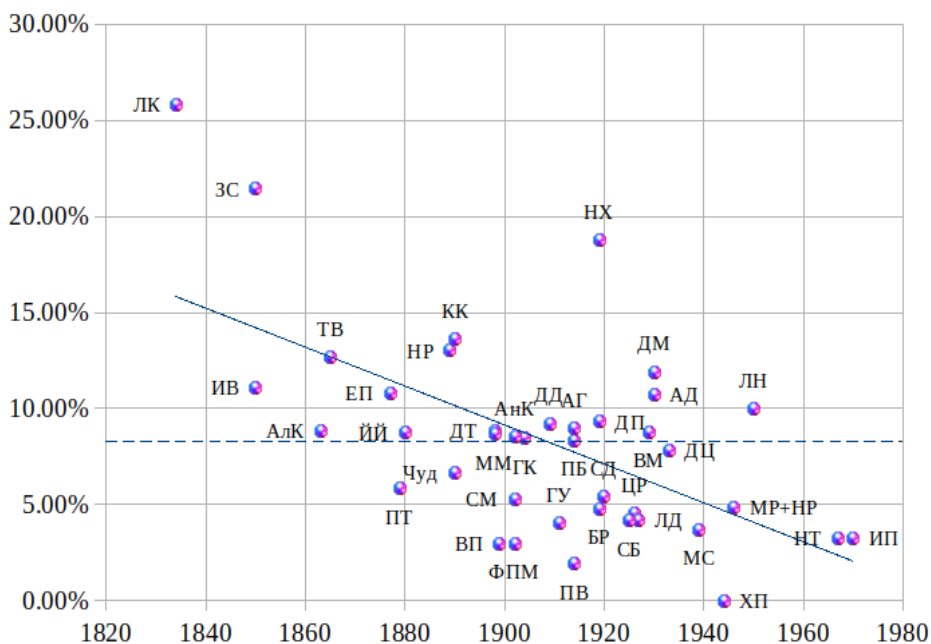

Фигура 6. Дял на инверсията при k -дума от група 1 у българските автори

4. Честота на инверсията у българските автори

Какво най-сетне можем да кажем за оригиналните български текстове?

Фигури 6 и 7 показват честотите на инверсията във въпросителни изречения с k -дума съответно от първата и втората група у 40 автори (Любен Каравелов, Иван Вазов, Захари Стоянов, Алеко Константинов, Тодор Влайков, Елин Пелин, Петко Тодоров, Йордан Йовков, Николай Райнов, Чудомир, Константин Константинов, Димитър Талев, Марко Марчевски, Владимир Полянов, Светослав Минков, Ангел Каралийчев, Фани Попова-Мутафова, Георги Караславов, Димитър Димов, Григор Угаров, Андрей Гуляшки, Петър Бобев, Павел Вежинов, Богомил Райнов, Димитър Пеев, Николай Хайтов, Стефан Дичев, Свобода Бъчварова, Цончо Родев, Любен Дилев, Вера Мутафчиева, Антон Дончев, Димитър Мантов, Дончо Цончев, Марко Семов, Христо Пощакон, Маргарита Рангелова + Нешка Робева, Любомир Николов, Николай Теллалов, Иван Попов). Абсцисата на всяка точка отговаря на рождената година на автора (при тандема М. Рангелова и Н. Робева годината е на втората авторка – не за друго, а защото първата има в корпуса и собствени текстове, които обаче не влязоха в тази извадка).

Фигура 7. Дял на инверсията при *к-дума* от група 2 у българските автори

Виждаме, че във въпросите с *к-дума* от първата група високата честота на инверсията е най-характерна за родените около началото на ХХ век и по-малко за по-старите и по-новите (изобразената линия на тенденцията е квадратична); би могло да се говори за възход и последващ спад. Обаче във въпросите с *к-дума* от втората група честотата на инверсията се движи видимо надолу през целия период.

5. Заключение

Както видяхме, има известни признаци на нарастване във времето на честотата на частновъпросителните изречения без инверсия, особено с *к-дума* *защо* и семантично близките до нея *как така/тъй*, *откъде* *накъде* и *откога* и особено в преводи от някои езици, сред които е влиятелният в наши дни английски. Отказът от инверсията като проява на характерния за славянските езици свободен словоред (мотивиран в по-голяма степен от прагматични, отколкото от синтактични фактори) би бил крачка към стабилизиране на словоред *SVO* в съвременния български език.

Във връзка със всичко казано възникват още въпроси:

Каква е ролята на жанра? Това изследване беше проведено върху художествени текстове, а в езика на средствата за масова информация или в разговорната реч нещата вероятно изглеждат другояче.

В началото предположихме, че различните типове въпросителни изречения ще се срещат еднакво често в различните дялове от корпуса. Оказа се обаче, че това не е съвсем така: няколко книги, съставени от кратки глави със заглавия от вида „Как <подлог> <сказуемо>“, образуват осезаема част от преводите от чешки и това създава асиметрия. Дали би трябвало такива особени категории изречения да се разглеждат отделно?

Какво е положението в относителните конструкции?

ЛИТЕРАТУРА

- Попов 1983: *Попов, К.* Видове прости изречения. – В: Попов, К., отг. ред. *Грамматика на съвременния български книжовен език. Том III. Синтаксис.* София, Издателство на БАН, с. 43–78.
- РБЕ 1977–: *Речник на българския език.* София, Институт за български език. <<https://ibl.bas.bg/rbe/lang/bg/откога/>> (20.11.2020 г.).
- Karttunen, Kay 1985: *Karttunen, L. and P. Kay.* Parsing in a free word order language. – In: D. Dowty, L. Karttunen, A. Zwicky (eds), *Natural Language Parsing: Psychological, Computational, and Theoretical Perspectives* (Studies in Natural Language Processing), pp. 279–306. Cambridge, Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511597855.009.
- Wiktionary: <https://en.wiktionary.org/wiki/since_when> (20.11.2020 г.).

REFERENCES

- Karttunen, Kay 1985: *Karttunen, L. and P. Kay.* Parsing in a free word order language. – In D. Dowty, L. Karttunen, A. Zwicky (eds), *Natural Language Parsing: Psychological, Computational, and Theoretical Perspectives* (Studies in Natural Language Processing), pp. 279–306. Cambridgeq Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511597855.009.
- Popov 1983: *Popov, K.* Vidove prosti izrecheniya. – In: Popov, K., otg. red. *Gramatika na savremenniya balgarski knizhoven ezik. Tom III. Sintaksis.* Sofia, Izdatelstvo na BAN, s. 43–78.
- RBE 1977–: *Rechnik na balgarskiya ezik.* Sofia, Institut za balgarski ezik. <<https://ibl.bas.bg/rbe/lang/bg/откога/>> (20.11.2020).
- Rudin 1990/1991: *Rudin, C.* Topic and Focus in Bulgarian. – *Acta Linguistica Hungarica*, 40(3–4), pp. 429–447.
- Wiktionary: <https://en.wiktionary.org/wiki/since_when> (20.11.2020).

✉ Доц. д-р Иван Держански
Институт по математика и информатика при БАН
ул. „Акад. Г. Бончев“ бл. 8, 1113 София, България

✉ Assoc. Prof. Ivan Derzhanski, PhD
Institute of Mathematics and Informatics, Bulgarian Academy of Sciences
Acad. G. Bonchev St., bl. 8, 1113 Sofia, Bulgaria